

6. The Academy of Management and Administration in Opole (2018). Conference Proceedings of the 7 th International Scientific Conference Problems and Prospects of Territories Socio-Economic Development (April 4-7, 2018, Opole, Poland) [in Polish].

7. Corral, S., Kennan, M., & Afzal, W. (2013). Bibliometrics and Research Data Management Services: Emerging Trends in Library Support for Research. *Library Trends*, 61(3), 636-674. doi: 10.1353/lib.2013.0005 [in English].

8. Dash, A. (2015). Scholarly communication Paris: United Nations Educational, Scientific, and Cultural Organization, 5. URL: <http://unesdoc.unesco.org/images/0023/002319/231938e.pdf> [in French].

9. Horova S. (2020). Informatization and society: possible difficulties and future prospects. *Naukovi pratsi Natsionalnoi biblioteky Ukrainy imeni V. I. Vernadskoho*, 58, 40–57. URL: <http://nbuviap.gov.ua/images/naukprazi/58.pdf> [in Ukrainian].

10. Mitchell, S., Mason, J., & Pender, L. (2004). Enabling technologies and service designs for collaborative Internet collection building. *Libr. Hi Tech.*, 22, 3, 295-306 [in English].

11. Moed, H. (2016). A critical comparative analysis of five world university rankings. *Scientometrics*, 110(2), 967-990. doi: 10.1007/s11192-016-2212-y [in English].

12. O'Dell, S. (2010). Opportunities and Obligations for Libraries in a Social Networking Age: A Survey of Web 2.0 and Networking Sites. *Journal Of Library Administration*, 50(3), 237-251. doi: 10.1080/01930821003634989 [in English].

*Стаття надійшла до редакції 10.12.2021
Отримано після доопрацювання 24.12.2021
Прийнято до друку 23.01.2022*

УДК 316.77:004.7:021.6:026:63(477-25)

Цитування:

Татарчук Л. М., Бородай І. С. Інформаційно-комп'ютерні технології як чинник трансформації бібліотечно-інформаційної діяльності Національної наукової сільськогосподарської бібліотеки НААН. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія*. 2022. № 1. С. 13–18.

Tatarchuk L., Borodai I. (2022). Information and computer technologies as a factor of transformation of library and information activities of the National scientific agricultural library of NAAS. *Library science. Record Studies. Informology*. 1, 13–18 [in Ukrainian].

Татарчук Людмила Михайлівна,
кандидат історичних наук,
заступник директора з науково-інформаційної та бібліотечної роботи
Національної наукової
сільськогосподарської бібліотеки НААН
<https://orcid.org/0000-0003-4714-6958>
t1m2017@ukr.net

Бородай Ірина Сергіївна,
доктор історичних наук, професор,
заступник директора з наукової роботи
Національної наукової
сільськогосподарської бібліотеки НААН
<https://orcid.org/0000-0001-6639-9200>
irinaboroday@ukr.net

ІНФОРМАЦІЙНО-КОМП'ЮТЕРНІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ЧИННИК ТРАНСФОРМАЦІЇ БІБЛІОТЕЧНО-ІНФОРМАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ НАУКОВОЇ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ БІБЛІОТЕКИ НААН

Мета роботи – висвітлити вплив соціокомунікаційних технологій на бібліотечно-інформаційну діяльність, їх особливості й цілі впровадження для підвищення якості надання бібліотечних інформаційних послуг, забезпечення комплексного, багатоаспектного підходу до вирішення завдань, які постають перед бібліотеками в умовах трансформації. **Методологія дослідження** базується на сукупності загальнонаукових методів: аналізу та синтезу, узагальнення і систематизації. **Наукова новизна роботи** полягає у розкритті можливостей інформаційно-комунікаційних технологій, що забезпечуватимуть інтегровану єдність – ресурсів, продуктів, сервісів для задоволення потреб

користувачів через збільшення частки інформаційно-аналітичних послуг. Вперше розглянуто такі важливі інформаційно-аналітичні продукти як електронна наукова сільськогосподарська бібліотека, бази даних з актуальних питань, у т. ч. міжнародні електронні ресурси. **Висновки.** Соціально-комунікаційні технології сприяють формуванню нової моделі діяльності бібліотеки як інформаційного посередника між користувачем та безмежними масивами галузевої інформації, здатного створювати та розвивати середовище для надання послуг через якісний інформаційний супровід. Завдяки сучасним можливостям інформаційно-комунікаційних сервісів, запроваджених у Національній науковій сільськогосподарській бібліотеці НААН, відбуваються перетворення на інтегровану єдність – ресурсів і продуктів, що у свою чергу сприяють більш широкому сервісному охопленню в обслуговуванні користувачької аудиторії. Бібліотека як складова системи соціальних комунікацій має можливість не лише представляти ресурси за своїм профілем діяльності, а й корпоративно взаємодіяти з іншими провідними бібліотеками України та Європи щодо формування колекцій вебресурсів за певною тематикою. Нові вебсервіси створюють сприятливі умови для підвищення комунікативності бібліотеки й забезпечення якісно нового рівня взаємодії із суспільством.

Ключові слова: соціум, комунікація, інформаційні продукти, послуги, дистанційні користувачі, онлайн-сервіси, електронний ресурс, бази даних, сайт.

Tatarchuk Lyudmila,

Candidate of Historical Sciences,
Deputy Director for Scientific Information and Library Work,
National Scientific Agricultural Library of NAAS

Borodai Iryna,

Doctor of Historical Sciences, Professor,
Deputy Director for Scientific Work,
National Scientific Agricultural Library of NAAS

INFORMATION AND COMPUTER TECHNOLOGIES AS A FACTOR OF TRANSFORMATION OF LIBRARY AND INFORMATION ACTIVITIES OF THE NATIONAL SCIENTIFIC AGRICULTURAL LIBRARY OF NAAS

The purpose of the article is to highlight the socio-communication technology impact on library and information activities, their features, and goals of implementation to improve the quality of library and information services provision, to ensure an integrated, multi-faceted approach to solving the problems facing libraries in the context of transformation. The research methodology is based on a set of general scientific methods of analysis and synthesis, generalization, and systematization. The scientific novelty of work lies in the disclosure of possibilities of information and communication technologies that provide an integrated unity - resources, products, and services to meet the needs of users through an increase in the share of information and analytical services. For the first time, such important information and analytical products as an electronic scientific agricultural library, databases on topical issues, incl. international electronic resources were considered. Conclusions. Social and communication technologies contribute to the formation of the new model of the library's activities as an information intermediary between users and endless arrays of industry information, able to create and develop an environment for providing services through quality information support. Thanks to the modern capabilities of information and communication services introduced in the National Scientific Agricultural Library NAAS, there is a transformation into an integrated unity - of resources and products, which in turn contribute to a wider service coverage in serving the user audience. The library as a component of the system of social communications has the opportunity not only to present resources in its profile but also to cooperate with other leading libraries in Ukraine and Europe on the formation of collections of web resources on specific topics. New web services create favorable conditions for increasing library communication and a qualitatively new level of interaction with society.

Key words: society, communication, information products, services, remote users, online services, electronic resource, databases, website.

Актуальність теми дослідження. Сучасні трансформації та зростання швидкості кругообігу інформації в соціумі, стрімке збільшення її масиву, необхідність якнайшвидшої обробки інформаційних ресурсів зумовлюють необхідність застосування електронних технологій для оперативного задоволення потреб користувачів. Це активізує процес переходу бібліотечних установ до нових технологій, зміни системи соціальних функцій. Такий підхід сприяє підвищенню статусу бібліотек, забезпеченню результативності їх діяльності як важливого соціального інституту з науково-просвітницькими функціями, що є нагальною потребою в процесі переходу від усталеного до інформаційного формату. Урізноманітнення соціальних структур і їх підсистем потребує зростання якості бібліотечних інформаційних послуг, забезпечення комплексного, багатоаспектного підходу до вирішення комунікаційних завдань, які постають перед бібліотеками в умовах сьогодення [9, 13].

Актуальність дослідження зумовлена зростанням зацікавленості щодо діяльності Національної наукової сільськогосподарської бібліотеки НААН (ННСГБ НААН), пов'язаної з трансформаційними змінами в бібліотечній галузі, а також розкриттям інформаційно-інтелектуального потенціалу та використанням на інноваційному рівні можливостей інформаційно-комунікаційних технологій для задоволення потреб користувачів.

Аналіз досліджень і публікацій. Питання трансформаційних процесів у діяльності бібліотеки, створення нових інформаційних ресурсів, бібліотечних онлайн-сервісів, впровадження соціально-комунікаційних технологій в умовах формування інформаційного суспільства розглядалася окремими бібліотекознавцями та науковцями як у теоретичному аспекті, так і з практичного погляду, серед яких В. Горюхов [3], К. Лобузін [6], Г. Шемякова [11], І. Давидова [4], О. Василенко [2], О. Пастушенко [8], Л. Костенко [5], Т. Ярошенко [12] та ін.

Мета дослідження – висвітлення впливу соціокомунікаційних технологій на бібліотечно-інформаційну діяльність, особливості, цілі впровадження та визначення їх значимості в умовах переходу до інформаційного суспільства для підвищення комунікативності бібліотеки й забезпечення якісно нового рівня взаємодії із суспільством.

Виклад основного матеріалу. Опановуючи електронні технології та реалізуючи основну

концепцію інформаційного суспільства – доступність інформації кожному його члену незалежно від місця і часу, ННСГБ НААН з 2000 р. у своїй діяльності поєднує усталену практику, яка в епоху документованих комунікацій полягала у збереженні та передачі в часі документальної інформації, формує нову парадигму, орієнтовану на інновації комунікативних технологій, що зумовлюють зростання інформаційної та соціокультурної ролі бібліотечної установи в суспільстві, сприяють оновленню всіх сторін її діяльності через покладену на неї соціальну місію, передбачену Законами України «Про бібліотеки та бібліотечну справу» (1995) та «Про наукову та науково-технічну діяльність» (1991). За такого підходу бібліотека є не лише місцем зберігання книг як констатуючої інформації, а й джерелом вивчення об'єктивної неполітизованої української історії та галузевого дослідництва.

Впровадження нових інформаційно-комунікативних технологій сприяє якнайбільшому виробленню інформації в електронному вигляді, появі нових видів електронних ресурсів, розширенню меж традиційної системи видань, формуванню різних типів електронних документів. Бібліотека є не тільки розповсюджувачем, а й активним виробником власних електронних ресурсів і продуктів, формування яких здійснюється з використанням великих масивів бібліографічної, реферативної та аналітичної інформації [1, 9].

Принципово новим підходом у напрямі організації та ефективного використання суспільно значущої галузевої інформації стали технологічні процеси формування електронних фондів, зокрема повнотекстовими й онлайн-формами документами. Організація роботи зі створення і позиціонування електронного фонду документів у ННСГБ НААН здійснюється з використанням можливостей платформи САБ «ІРБІС 64», яка уможливає ефективне представлення ресурсів будь-якого обсягу і забезпечує користувачам доступ до них у локальному режимі через систему читальних залів та віддалений доступ через вебінтерфейс бібліотеки.

З 2000 р. ННСГБ формує власний інтегрований в інформаційний простір електронний ресурс. Для цього розроблено алгоритм впровадження технологічних процесів формування фонду онлайн-форм документів – від комплектування, опрацювання, систематизованого розташування їх у файлому сховищі і забезпечення доступу до них. Його відкритість і доступність сприяють результативному віддаленому багатоаспектному

інформаційному пошуку в понад 650 тис. бібліографічних записах документів. Поряд з організацією доступу до власних електронних ресурсів він генерується і до розподілених електронних ресурсів наукових сільськогосподарських бібліотек мережі та ресурсів відкритого доступу мережі інтернет (<https://ukrpatent.org/uk/news/main/sci-tech-free-02102020>), зокрема Міжнародної інформаційної системи з сільськогосподарських наук і технологій AGRIS, колекцій журналів, електронних бібліотек. Забезпечується доступ до зарубіжних баз наукової інформації Scopus, Web of Science, ScienceDirect, Bentham science, EBSCO host, що уможлиблює вітчизняним ученим і дослідникам бути поінформованими щодо досягнень світової науки. Бібліотека активно презентує свої унікальні фонди через такі сервіси, як щомісячні експрес-інформації, виставки нових надходжень, презентації окремих вітчизняних та іноземних видань із сільськогосподарської тематики.

Організуючи швидкий, зручний, багатоаспектний доступ до наукової та науково-технічної інформації, постає можливість, з урахуванням сучасних тенденцій розвитку всіх сфер суспільства, спрогнозувати, в яких актуальних питаннях збільшується потреба. Розгорнулася робота, пов'язана з аналітико-синтетичною обробкою суспільно значущої наукової та науково-практичної інформації, зокрема реферування, підготовка тематичних баз даних, науково-допоміжних бібліографічних інформаційно-інтелектуальних продуктів. Користувачам пропонуємо актуальні на часі електронні інформаційні ресурси та продукти у вигляді бібліографічних БД: «АПК України в глобальних умовах зміни клімату», «Євроінтеграція», «FAO – Продовольча сільськогосподарська організація ООН», «Вплив пандемії Covid-19 на розвиток АПК України», які стають підґрунтям для підготовки науково-допоміжних покажчиків, списків, номери реферативного журналу «Агропромисловий комплекс України» тощо.

При ННСГБ НААН створена лабораторія оцифрування наукових фондів, де діджиталізуються, насамперед, колекції видань XIX століття та створюються їхні страхові копії. Цифровізація забезпечує можливість доступу до цінних і рідкісних документів, деякі з них існують в єдиному примірнику, та збереженню оригіналів від пошкодження й втрати. Трансформуючись з місця збереження локальних інформаційних ресурсів у єдиний генератор збереження інформації та знань суспільства, бібліотека як їх утримувач посідає одне з

найважливіших місць у соціокомунікативній діяльності.

Каналом популяризації діяльності бібліотеки та її інформаційних послуг є соціальні мережі, що свідчать про її важливе місце в системі комунікацій. Бібліотека має сайт та сторінку в соціальних мережах (<http://dnsgb.com.ua> та сторінка Facebook: <https://www.facebook.com/Національна-наукова-сільськогосподарська-бібліотека-НААН-102471665267592>), які виконують функції багатофункціонального інтерактивного сервісу, забезпечують доступ до них користувачів. Вебсайт бібліотеки – саме той інформаційний ресурс і навігаційний інструмент, який здатний забезпечити ефективне електронне обслуговування з мінімальними витратами. У полі зору постійно знаходяться питання, пов'язані з використанням інших вебсервісів, попит на які особливо відчутно зріс у період дистанційної роботи, спричиненої пандемією Covid-19. Це можливості самостійної електронної реєстрації, оформлення запиту, бронювання літератури, електронної доставки, отримання віртуальної довідки тощо. Наявність інтернету та безкоштовний Wi-Fi уможлиблюють надання бібліотечних послуг на основі їх візуалізації (проведення навчань, вебінарів, конференцій), проводяться екскурсії, дні відкритих дверей. Серед інших напрямів діяльності бібліотеки, орієнтованих на віддаленого користувача, є вибіркоче розповсюдження інформації, тематичні розсилання для профільних установ. Практикуються чат-консультації і месенджери, що є новою формою віртуального обслуговування користувачів у режимі онлайн.

ННСГБ як складова системи соціальних комунікацій має можливість не лише представляти ресурси за своїм профілем діяльності, а й корпоративно взаємодіяти з провідними бібліотеками України та Європи щодо формування колекцій вебресурсів за певною тематикою. Варто відзначити багаторічну співпрацю з Білоруською сільськогосподарською бібліотекою імені І.С. Лупіновича, Академічною бібліотекою Латвійського Університету, Польським Національним інститутом культури і спадщини села, Польським видавництвом сільськогосподарської літератури, іншими науковими установами й освітніми закладами. Взаємовідносини ґрунтуються на репрезентації спільних культурних цінностей у вигляді книг, проведення комплексних історико-наукових галузевих досліджень з питань зародження, становлення та розвитку вітчизняної

сільськогосподарської дослідної справи із широким персоніфікованим наповненням, вшанування постатей видатних учених і інституцій, які прославили Україну. З використанням наявних технологій та виробленням нових форм комунікації стає можливим налагодження сталих комунікаційних зв'язків з усіма зацікавленими учасниками інформаційного простору з метою взаємодії та орієнтування на якісний інформаційно-аналітичний продукт.

Жодна бібліотека незалежно від типу чи виду не в змозі задовольнити інформаційні запити суспільства й користувачів без допомоги мультимедійних технологій та віртуального простору, тому питання соціально інформаційних комунікацій актуальне й важливе для налагодження загальносуспільних інформаційних обмінів в інтересах подальшого розвитку. Для презентування продуктів, ресурсів, сервісів, що стають результатами діяльності структурних підрозділів бібліотеки, запроваджуються нові інструменти, такі як діджитал-сторітелінг, що через візуальне наповнення (презентації, ілюстрації, інфографіки) допомагають цікаво та якісно доносити до користувачів важливі думки та ідеї; бібліофреш – бібліографічний огляд новинок; діалог-огляд – для поглибленого ознайомлення з проблемними газетними і

журнальними статтями конкретної тематики, бібліоквест – форма роботи, в якій закладено модель розвитку навичок інформаційної діяльності, формування позитивного емоційного ставлення до бібліотеки та книги; буккросинг – обмін книжками за принципом: «прочитав – передай іншому», буктрейлер – презентація книжки у вигляді короткого трихвилинного відеоролика та ін.

Висновки. Наведені вище результати діяльності ННСГБ НААН дають меседж про ключову значимість соціально-комунікаційних технологій як системного і цілеспрямованого фактору трансформаційних процесів у бібліотечно-інформаційній діяльності в сучасних умовах. Бібліотека – драйвер якісних змін у науковому та освітньому процесах завдяки єдності ресурсів і продуктів. Її визначальна місія – створювати та розвивати середовище для надання послуг через якісний інформаційний супровід завдяки новим можливостям інформаційно-комунікаційних технологій, замінювати звичні рішення новими, якщо умови будуть вимагати такого переходу. Інакше користувачі переорієнтуються на використання сервісів тих організацій, які швидше зможуть адаптуватися до змін на інформаційному ринку.

Список використаних джерел

1. Василенко О. М. Бібліотечно-інформаційна діяльність як об'єкт статистичного дослідження. *Наукові праці Національної бібліотеки України ім. В.І. Вернадського*. Київ, 2014. Вип. 40. С. 61–86.
2. Василенко О. М. Інформаційно-комунікаційна діяльність наукової бібліотеки в контексті наукового дослідження. *Місце і роль бібліотек у формуванні національного інформаційного простору*: матер. між-нар. наук. конф. (Київ, 21–23 жовт. 2014 р.). Київ: НБУВ, 2014. С. 9–12.
3. Горюхов В. М. Соціальні інформаційні комунікації, їх наповнення і ресурс / наук. ред. Л.А. Дубровіна. Київ: НБУВ, 2010. 230 с.
4. Давидова І. О. Управління системними трансформаціями бібліотек: до питання наукової організації управління. *Вісник ХДАК*. 2014. Вип. 45. С. 78–84.
5. Костенко Л. Й. Бібліотека суспільства знань: концептуальна модель. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія*. 2006. № 1. С. 23–28.
6. Лобузін К. Проблеми створення комплексних цифрових ресурсів історико-культурної та наукової спадщини. *Спеціальні історичні дисципліни: питання теорії та методики*: зб. наук. праць. Київ, 2013. С. 121–129.
7. Мар'їна О. Ю. Соціально-комунікаційні технології в трансформації бібліотечно-інформаційної сфери. *Вісник Харк. держ. акад. культури*: зб. наук. праць. 2013. Вип. 45. С. 160–167.
8. Пастушенко О.В. Бібліотека як комунікаційна установа в інформаційному просторі та розвиток функцій ресурсної бази науки. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія*. 2016. № 1.
9. Різун В. До питання про соціально-комунікаційний підхід у науці. *Комунікація*. 2010. № 1. С. 27–37.
10. Таєнчук М. В., Ковальський Г.Є. Особливості комунікації бібліотеки в епоху цифровізації. *Вісник студентського наукового товариства ДонНУ імені Василя Стуса*. 2019. Т. 1. № 11. С. 166.

11. Шемаєва Г. В. Електронні ресурси бібліотек України в системі наукових комунікацій / Харківська держ. академія культури. Харків: ХДАК, 2008. 289 с.

12. Ярошенко Т. О. Бібліотека, бібліотекарі та користувачі бібліотек в епоху Веб 2.0 : виклики часу. *Бібліотечна планета*. 2011. № 1. С. 17–22.

13. Veeranjanyulu K. Role of Agricultural Librarians in the Virtual Library Environment. *National Conference on Integrating ICT in Agricultural Libraries in India*, 17–19 June, 2015. Izatnager: NLVS, IVRI, 2015. 267–273.

References

1. Vasylenko, O. M. (2014). Library and information activities as an object of statistical research. *Naukovi praci Nacionaljnoji biblioteky Ukrajinu im. V.I. Vernadsjkogho*. Kyjiv, 40, 61–86 [in Ukrainian].

2. Vasylenko, O. M. (2014). Information and communication activities of the scientific library in the context of scientific research. The place and role of libraries in the formation of the national information space: mater. intern. scien. conf. (pp. 9–12). Kyjiv: NBUV [in Ukrainian].

3. Ghorovyj, V. M. (2010). Social information communications, their content and resource. Kyjiv: NBUV. [in Ukrainian].

4. Davydova, I.O. (2014). Management of system transformations of libraries: to the question of scientific organization of management. *Visnyk KhDAK*, 45, 78–84 [in Ukrainian].

5. Kostenko, L. J. (2006). Library of the knowledge society: conceptual model. *Bibliotekoznavstvo Dokumentoznavstvo. Informologhija*, 1, 23–28 [in Ukrainian].

6. Lobuzina, K. (2013). Problems of creating complex digital resources of historical, cultural and scientific heritage. *Specialjni istorychni dyscypliny: pytannja teoriji ta metodyky*. Kyjiv, 121–129 [in Ukrainian].

7. Mar'jina, O. Ju. (2013). Social and communication technologies in the transformation of the library and information sphere. *Visnyk Khark. derzh. akad. Kuljтуры*, 45, 160–167 [in Ukrainian].

8. Pastushenko, O.V. (2016). Library as a communication institution in the information space and the development of the functions of the resource base of science. *Bibliotekoznavstvo. Dokumentoznavstvo. Informologhija*. 1. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/bdi_2016_1_5. [in Ukrainian].

9. Rizun, V. (2010). On the question of social and communication approach in science. *Komunikacija*, 1, 27–37 [in Ukrainian].

10. Tajenchuk, M. V., & Kovaljskij Gh. Je. (2019). Features of communication of the library in the era of digitalization. *Visnyk studentsjkogho naukovogho tovarystva DonNU imeni Vasylja Stusa*, 1, 11, 166 [in Ukrainian].

11. Shemajeva, Gh. V. (2008). Electronic resources of libraries of Ukraine in the system of scientific communications. Kharkiv: KhDAK [in Ukrainian].

12. Jaroshenko, T. O. (2011). Library, librarians and library users in the Web 2.0 era: the challenges of time. *Bibliotечna planeta*, 1, 17–22 [in Ukrainian].

13. Veeranjanyulu, K. (2015). Role of Agricultural Librarians in the Virtual Library Environment. *National Conference on Integrating ICT in Agricultural Libraries in India* (pp. 267–273). Izatnager: NLVS, IVRI [in English].

*Стаття надійшла до редакції 03.12.2021
Отримано після доопрацювання 24.12.2021
Прийнято до друку 28.01.2022*